

AB'NİN GENİŞLEME İKİLEMİ: SİYASET İLKELERDEN ÜSTÜN MÜ?

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2024 / 2

06.03.2024

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 25 Ocak 2024'te yayınlanan İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir.

Giriş

Kıbrıs Adası, Balkanlar, Moldova ve Ukrayna örnekleri, Avrupa Birliği'nin (AB) genişleme politikasının dinamik koşulları bağlamında, hukuki ilkeler, siyasi pragmatizm ve stratejik zorunluluklar arasındaki karmaşık etkileşimi ortaya koyan ilginç anlatılar sunmaktadır. Bu analiz, AB'nin genişlemeye ilişkin yaklaşımının karmaşıklığını aydınlığa çıkarmak amacıyla, bu farklı ancak birbiriyle bağlantılı senaryoları incelemektedir.

Analizin özünde, AB'nin geleneksel olarak yasal süreçlere bağlı bir çerçeveden, giderek artan bir şekilde siyasi pragmatizm ve stratejik duyarlılık ile nitelendirilen bir çerçeveye geçiş yapan değişken stratejisi yer almaktadır. Söz konusu değişim, pragmatik olmakla birlikte, AB'nin temel ilkelerine bağlılığı ve genişleme sürecinin tutarlılığı konusunda kritik soruları gündeme getirmektedir. Analiz, AB'nin yaklaşımını incelikli bir şekilde eleştiren ve Türk akademik ve politika çevrelerinde daha geniş bir yayılım için uygun objektif bir duruş sergileyen dengeli bir akademik bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Uzun süredir devam eden bölünmüşlüğü ve benzersiz tarihi bağlamında Kıbrıs adası örneği, AB'nin karmaşık jeopolitik durumlara yönelik pragmatik yaklaşımının en çarpıcı örneğini teşkil etmektedir. Balkanlar anlatısı da, AB'nin değişen standartlarını ve stratejik değerlendirmelerini daha da açık bir şekilde ortaya koymakta, bölgenin jeopolitik önemini ve çok yönlü bir genişleme politikasının zorluklarını vurgulamaktadır. Farklı siyasi ve bölgesel zorluklarla karşı karşıya olan Moldova ve Ukrayna örnekleri ise, AB'nin daha duyarlı ve stratejik olarak yönlendirilen bir genişleme politikasına doğru geçişinin örneklerini teşkil etmektedir.

Bu analizin amacı, AB genişlemesi ve bunun bölgesel istikrar, uluslararası ilişkiler ve Avrupa projesinin gelecekteki yönelişi üzerindeki etkilerine ilişkin daha geniş bir söyleme katkıda bulunarak, bu örneklerin kapsamlı ve titiz bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır.

Kıbrıs Adası: Siyasi Pragmatizmin Bir Örneği

AB'nin adanın güneyindeki Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni (GKRY) üye devlet olarak kabul etme kararı, katı hukukçu yaklaşımdan siyasi pragmatizme geçişin bir örneğini teşkil etmektedir. Ada'da uzun süredir devam eden ve çözüme kavuşturulamayan bölünmüşlüğe rağmen atılan bu kritik adım, AB'nin genişleme politikasında yasal ve yapısal kriterlere yönelik geleneksel bağlılığından bir sapmaya işaret etmektedir. Karmaşık siyasi gerçeklerle boğuşan GKRY'nin ABye kabul edilmesi, ABnin jeopolitik hedeflere yasal tutarlılık ve yöntemsel titizlikten daha fazla öncelik verdiğini ortaya koymaktadır [1].

Kıbrıs Adası'nın AB üyeliğinin tarihsel bağlamı özellikle çarpıcıdır. Adanın uzun süre devam eden çatışmalar ve başarısız uzlaşma girişimleri sonucunda bölünmüş olması, uluslararası diplomaside benzersiz bir zorluk teşkil etmektedir. Bölünmüş adanın sadece bir yarısını temsil eden Kıbrıs Rum tarafının 2004 yılında AB'ye kabul edilmesiyle, durum daha da karmaşık bir hal almıştır. Bu tartışmalı eylem, Kıbrıs Türk toplumu tarafından kabul edilen Annan Planı'nın Kıbrıs Rum toplumu tarafından reddedilmesine rağmen gerçekleşmiştir [2].

"Kıbrıs Cumhuriyeti"nin bağımsızlığının 60. yıldönümü ve bu bağlamda düzenlenen etkinlikler, adanın çalkantılı tarihinin üzüntü verici anımsatıcılarıdır. Cumhuriyetin 1960 yılında bir ortaklık devleti olarak kurulması ve 1963 yılında feshedilmiş bir varlığa dönüşmesi, Kıbrıs meselesinin süregelen karmaşıklığının altını çizmektedir. Yekdiğerine hasım milliyetçilik ve dış müdahalelerle karakterize edilen bu tarihi ve siyasi çekişme zemini, AB'nin Kıbrıs adasının üyeliğine ilişkin yaklaşımını derinden etkilemiştir. Bu karmaşıklıklara rağmen, AB'nin katılım sürecini devam ettirme kararı, yalnızca hukuki değil, aynı zamanda stratejik ve jeopolitik faktörleri de göz önünde bulunduran ilkesiz ve pragmatik yaklaşımını göstermektedir[3].

Temel bir hukuki belge olan "Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası", bağımsızlık dönemi sırasında üzerinde mutabık kalınan yönetim yapılarını ortaya koymakta ve adayı yönetmeye yönelik ilk yasal çerçeve hakkında fikir vermektedir. Bu anayasa ve sonrasında yaşanan zorluklar, Kıbrıs adasının tarihini ve AB ile ilişkilerini şekillendiren hukuki yapılar ile siyasi gerçekler arasındaki karmaşık dengenin altını çizmektedir [4].

Dahası, GKRYnin ABye üye kabul edilmesinin AB-Türkiye ilişkileri üzerinde süregelen etkileri mevcuttur. Türkiye, özellikle Kıbrıs adasının üyeliği bağlamında, AB'nin değişen yaklaşımı konusunda defalarca uyarıda bulunmuştur. Çözümlenmemiş siyasi duruma rağmen, AB'nin GKRY'yi sanki bu yönetim tüm adanın bütününü temsil ediyormuşçasına kabul etme kararı, AB-Türkiye müzakerelerinde tartışma konusu olmuş ve AB'nin genişleme kararlarının daha geniş jeopolitik yansımalarını vurgulamıştır [5].

Özetle, AB genişleme söyleminde Kıbrıs adası örneği, Birliğin ilkeli ve yasal bir çerçeveden

daha pragmatik ve siyasi önceliklerine duyarlı bir stratejiye doğru değişen yaklaşımının açık bir örneğini teşkil etmektedir. Bu değişim, pragmatik olmakla birlikte, AB'nin genişleme sürecinin tutarlılığı ve bütünlüğü ile temel yasal ve yapısal ilkelerine bağlılığı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır[6].

Balkan Perspektifi

Balkanlar'da AB'nin genişleme politikası, stratejik çıkarlarını ve siyasi hesaplarını yansıtan değişen standartlar ve kriterler göstermiştir. Diğer ülkeler için hızlandırılmış yaklaşımla karşılaştırıldığında, Balkan ülkelerine yönelik uzun ve karmaşık katılım süreçleri, AB'nin dış faktörlerden etkilenen pragmatik genişleme yaklaşımının altını çizmektedir [7].

Her bir Balkan ülkesinin katılım yolculuğu, kendine özgü zorlukları ve AB önceliklerini yansıtmaktadır. Örneğin, çok sayıda engele rağmen, AB'nin Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile yürüttüğü müzakereler, AB için önemli bir stratejik çıkar bölgesi olan Balkanları istikrara kavuşturma ve entegre etme kararlılığına işaret etmektedir. Bu bölgenin karmaşık tarihi, kilit AB üye ülkelerine yakınlığı ve Rusya ile Çin gibi dış etkilerin varlığı, AB'nin buradaki genişlemesini sadece standart bir politika uygulaması meselesi değil, stratejik bir gereklilik haline getirmektedir.[8]

Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerinin başlatıldığı tarihi aşama, AB'nin uyarlanabilir politika mekanizmasına da ışık tutmaktadır [9]. Bazı eleştirmenler AB kriterlerinin bazen tutarsız bir şekilde uygulandığını savunurken, diğerleri bu esnekliği her aday ülkenin kendine özgü siyasi, ekonomik ve sosyal zorluklarına bir yanıt olarak görmektedir. Örneğin, AB'nin Yunanistan ile isim anlaşmazlığı gibi hassas bir meselede Kuzey Makedonya'ya yönelik yaklaşımı, hem iç hem de dış jeopolitik hassasiyetleri göz önünde bulunduran özel bir stratejiyi yansıtmaktadır [10].

Ancak bu pragmatik yaklaşımın olumsuz yönleri de vardır. Bazı Balkan ülkeleri için katılım müzakerelerinin yavaş ilerlemesi ve bu durumun çifte standart olarak algılanması, AB'ye karşı hayal kırıklığına ve şüpheciliğe yol açmıştır. Bazı durumlarda ise, başka küresel güçlerin bölgedeki nüfuzlarını arttırmalarına kapı açmıştır [11]. AB'nin önündeki zorluk, stratejik çıkarlarını dengelemek, standartlarını korumak ve aday devletlerin gözünde güvenilirliğini sürdürmektir.

Balkan bölgesinin AB'ye katılım öyküsü, jeopolitik çıkarlar, bölgesel karmaşıklıklar ve AB'nin değişen genişleme politikasının bir sonucudur. Son dönemde atılan adımlar ilerlemeye işaret etmekle birlikte, AB'nin hem ilkelerine hem de stratejik çıkarlarına uygun, adil, şeffaf ve etkili bir genişleme süreci sağlamak üzere yaklaşımını yeniden değerlendirmesi ve muhtemelen yeniden kalibre etmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır [12].

Moldova ve Ukrayna: Farklı Bir İstikamet

ABnin Moldova ve Ukraynaya yönelik tutumu, genişleme politikasında kayda değer bir

değişime işaret etmektedir. Bu değişim, stratejik duyarlılık ve jeopolitik etkenleri vurgulayan yeni bir yönelim sergilemektedir. Bu ülkelere yönelik hızlandırılmış katılım süreçleri, diğer Avrupa adaylarının deneyimleriyle keskin bir tezat oluşturmaktadır. Bu durum, AB'nin bölgesel gelişmelere esnek ve stratejik bir yanıt verdiğini göstermektedir [13].

Moldova ile Ukraynanın AB adaylığına giden rotaları, bir dizi farklı koşul tarafından şekillendirilmiştir. Söz konusu durum, Doğu Avrupada değişen konjonktüre cevaben, ABnin nasıl hızlıca tepki verdiğini göstermiştir. AB'nin Ukraynaya olan desteği, ülkenin Batılı kurumlarla daha yakın bir entegrasyon isteği ve bölgesel çatışmaların artması sonucunda yoğunlaşmıştır. ABden gelen bu destek, Birliğin bölgede istikrar sağlama ve Rusyanın yoğunlaşan faaliyetlerine cevaben bir etki oluşturmaya yönelik ciddi bir girişim olarak görülmektedir [14].

Benzer şekilde, Moldovanın AB adaylığı, ABnin Doğu komşularında istikrar ve demokratik gelişmenin sağlanmasını hedefleyen stratejik ilgisini yansıtmaktadır. AB'nin Moldova'nın adaylığını hızlandırma kararı, Avrupa-yanlısı hükümetini destekleme ve ülkeyi dış baskılara ve iç zorluklara karşı güçlendirme girişimi olarak yorumlanabilir.

Moldova ve Ukrayna'nın adaylık süreçlerinin hızlandırılmış şekilde ele alınması, genişlemeye yönelik daha pragmatik ve siyasi odaklı bir yaklaşımı göstermektedir. Söz konusu strateji, kağıt üzerinde AB'ye hızla değişen jeopolitik ortamda stratejik avantajlar sunarken, genişleme politikasının şeffaflığı ve tutarlılığı konusunda da soru işaretleri yaratmaktadır. Moldova ve Ukrayna'ya, Balkanlar'daki diğer adaylara kıyasla yapılan farklı muamele, dönem içindeki acil siyasi ve stratejik ihtiyaçlara bağlı olarak üyelik kriterlerinin uygulanmasında algılanan çifte standardın altını çizmektedir [15].

ABnin Moldova ve Ukraynaya yönelik gelişen stratejisi, genişleme politikasında daha kapsamlı bir değişime işaret etmektedir. Söz konusu değişim, mevcut jeopolitik dinamikler ve stratejik zorunluluklardan giderek daha fazla etkilenmektedir. Bu tutum, ABnin farklı zorluklara karşı uyum sağlama ve karşılık verme yeteneğini ortaya koymakla birlikte, stratejik çıkarlar, adil ve tutarlı genişleme süreçleri ilkeleri ve Avrupa bütünleşmesinin uzun vadeli hedefleri arasında dikkatli bir denge kurulması gerektiğini de vurgulamaktadır [16].

Sonuç

Bu analizi sonuçlandırırken, Avrupa Birliği'nin bir zamanlar yasal ve yapısal ilkelere dayanan genişleme politikasının giderek siyasi pragmatizme ve stratejik manevralara yöneldiğinin açıkça görülduğünün altının öncelikle çizilmesi gerekmektedir. Bu değişim, kısa vadeli stratejik avantajlar sunarken, Birliğin bütünlüğü ve temel idealleri açısından uzun vadeli sonuçları hakkında derin soruları da gündeme getirmektedir.

ABnin GKRYni, adada uzun süredir devam eden uzlaşmazlığa rağmen Birliğe kabul etme kararı, ilkesel tutarlılıktan uzaklaşarak jeopolitik çıkarlara yönelmesinin bir örneğidir. Söz konusu karar, acil stratejik ihtiyaçları karşılamakla birlikte, AB'nin Türkiye ile ilişkilerini

germiş ve siyasi hedeflere yasal ve yapısal uyumdan daha fazla öncelik vermekten kaynaklanan karmaşık zorlukları ortaya koymuştur.

AB'nin Balkanlarda sıklıkla değişen ve çoğu zaman tutarsızlık yaratan standartları, stratejik çıkarlardan derinden etkilenen ve katılım sürecinin tutarlılığına ve hakkaniyetine gölge düşüren bir politikayı yansıtmaktadır. Bu tutum her ne kadar pragmatik bir nitelik taşısa da, ABye katılmaya talip ülkeleri hayal kırıklığına uğratma riski taşımakta ve AB'nin güvenilirliğini zedelemektedir. Bu durum, rakip küresel güçlerin bölgedeki nüfuzlarını artırmalarına da kapı açmaktadır.

Moldova ve Ukrayna'nın katılım süreçlerinin hızlandırılmış bir şekilde değerlendirilmesi, AB'nin tepkisel ve fırsatçı bir genişleme politikasına yöneldiğini vurgulamaktadır. Söz konusu kararlar, mevcut jeopolitik zorlukları ele alırken, aynı zamanda AB'nin öngörülebilir, kurallara dayalı bir yaklaşımdan uzaklaştığını ve Birliğin benimsediği temel istikrar, demokrasi ve entegrasyon ilkelerini potansiyel olarak tehlikeye attığını ortaya koymaktadır.

İlkeli karar almanın yerine pragmatizmin giderek daha fazla tercih edildiği AB'nin değişen stratejisi, ciddi bir ikilem yaratmaktadır. Birlik, stratejik hedefleri ile temel değerleri arasında denge kurmaya çalışırken şu soruyu sormak gerekir: AB, günümüz jeopolitiğin çalkantılı konjonktüründe yol alırken demokratik ideallerin ve yasal standartların öncüsü olma rolünü sürdürebilir mi? Bu soru, sadece ABnin mevcut genişleme politikasını sorgulamakla kalmayıp, Birliği, gelecekte takip edeceği yola ve küresel düzenin şekillenmesindeki rolüne ilişkin analitik içgözlem yapmaya davet eden bir içerik taşımaktadır.

**Resim: Avrupa Parlamentosu Twitter/X Hesabı*

[1] Jack Straw, We Should Never Have Let Cyprus Join the EU, *Politico*, 07 Eylül 2023, blm. Opinion, https://www.politico.eu/article/cyprus-eu-vladimir-putin-russia/.

[2] Dr. George Vassiliou, Cyprus Accession to the EU and the Solution of the Cyprus Problem, *Inter Action Council*, Ocak 2004, 13.

[3] Teoman Ertuğrul Tulun, 60th Anniversary of the Defunct Republic of Cyprus, *Center For Eurasian Studies Analysis Series* 2020, sy 27 (10 Ocak 2020): 5.

[4] Law Office of The Republic, The Constitution of the Republic of Cyprus (The Republic of Cyprus, 2021).

[5] Press and information team of the Delegation to UKRAINE, EU Commissions

Recommendations for Ukraines EU Candidate Status (European Union, 17 Haziran 2022), https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en.

[6] Straw, We Should Never Have Let Cyprus Join the EU; Press and information team of the Delegation to UKRAINE, EU Commissions Recommendations for Ukraines EU Candidate Status; Tulun, 60th Anniversary of the Defunct Republic of Cyprus; Law Office of The Republic, The Constitution of the Republic of Cyprus.

[7] André De Munter, The Western Balkans | Fact Sheets on the European Union (European Parliament, 31 Ekim 2023), https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/168/the-western-balkans; Delegation of the European Union to Albania, The European Union and Albania | EEAS (European Union), erişim 20 Ocak 2024, https://www.eeas.europa.eu/albania/european-union-and-albania_en; Teoman Ertuğrul Tulun, France and Greece Have Finally Agreed: EU Accession Talks Begin with Albania and North Macedonia, *Center For Eurasian Studies Analysis Series* 2020, sy 11 (04 Ağustos 2020): 8; Teoman Ertuğrul Tulun, Half-Hearted EU Enlargement in the Balkans, *Daily Sabah*, 25 Ekim 2018, blm. Op Ed, https://www.dailysabah.com/op-ed/2018/05/14/half-hearted-eu-enlargement-in-the-balkans.

[8] Alice Tidey, Historic Moment: EU Opens Accession Negotiations with Albania and North Macedonia, *Euronews*, 19 Temmuz 2022, blm. Europe News, https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/19/historic-moment-eu-opens-accession-negotiations-with-albania-and-north-macedonia.

[9] Tidey.

[10] Straw, We Should Never Have Let Cyprus Join the EU.

[11] Tulun, Half-Hearted EU Enlargement in the Balkans; Ognen Vangelov, EU Creativity Over Ukraine Has Left Macedonians Frustrated, *Balkan Insight*, 20 Aralık 2023, blm. Opinion, https://balkaninsight.com/2023/12/20/eu-creativity-over-ukraine-has-left-macedonians-frustrated/.

[12] {Citation}

[13] Press and information team of the Delegation to MOLDOVA, Relations With The EU The European Union and the Republic of Moldova (Delegation of the European Union to the Republic of Moldova, 14 Şubat 2023), https://www.eeas.europa.eu/moldova/european-union-and-republic-moldova_en; Teoman Ertuğrul Tulun, Tirana Summit Midst Multiple Processes: A Confused European Union in the Balkans, *Center For Eurasian Studies Analysis Series* 2022, sy 21 (20 Ocak 2024): 6, https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4302656; Press and information team of the Delegation to UKRAINE, EU Commissions

Recommendations for Ukraines EU Candidate Status.

[14] Press and information team of the Delegation to UKRAINE, EU Commissions Recommendations for Ukraines EU Candidate Status.

[15] Straw, We Should Never Have Let Cyprus Join the EU; Tulun, 60th Anniversary of the Defunct Republic of Cyprus.

[16] Press and information team of the Delegation to UKRAINE, EU Commissions Recommendations for Ukraines EU Candidate Status; Press and information team of the Delegation to MOLDOVA, Relations With The EU The European Union and the Republic of Moldova; Tulun, Tirana Summit Midst Multiple Processes: A Confused European Union in the Balkans.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "AB'NİN GENİŞLEME İKİLEMİ: SİYASET İLKELERDEN ÜSTÜN MÜ?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 2. Mart 06. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Analiz/AB-NIN-GENISLEME-IKILEMI-SIYASET-ILKELERIN-UZERINDE-MI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır